

Κέντρα Διά Βίου Μάθησης (Κ.Δ.Β.Μ.)

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ

Προδιαγραφές συγγραφής και δόμησης εκπαιδευτικού υλικού ανά θεματικό πεδίο και αντικείμενο
Εθνικής και Τοπικής Εμβέλειας

Οι προδιαγραφές οι οποίες περιλαμβάνονται στο συγκεκριμένο παραδοτέο συνδέονται άμεσα με τις βασικές αρχές, παραδοχές και κριτήρια έτσι όπως αυτά αναλύονται στο κείμενο *«Γενικές Προδιαγραφές και Οδηγίες Συγγραφής και Δόμησης Εκπαιδευτικών Υλικών για τα Κέντρα Δια Βίου Μάθησης (ΚΔΒΜ) σύμφωνα με τις Αρχές της Εκπαίδευσης Ενηλίκων»*, και αφορούν στα εξής Θεματικά Πεδία (Εθνικής και Τοπικής Εμβέλειας):

1. ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ - ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ
2. ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΖΩΗΣ - ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ
3. ΝΕΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ
4. ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ
5. ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΔΡΑΣΕΙΣ
6. ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ
7. ΕΥΑΛΩΤΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΟΜΑΔΕΣ

Γενικές Προδιαγραφές
και Οδηγίες Συγγραφής και Δόμησης
Εκπαιδευτικών Υλικών
για τα Κέντρα Δια Βίου Μάθησης (ΚΔΒΜ)
σύμφωνα με τις Αρχές της Εκπαίδευσης Ενηλίκων

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΣΥΝΤΑΞΗΣ ΓΙΑ ΤΟ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΚΔΒΜ: ΓΕΩΡΓΙΟΣ Κ. ΖΑΡΙΦΗΣ

Ημερομηνία: 1/4/2013

Υπογραφή

Γεώργιος Κ. Ζαρίφης

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. ΤΟ ΓΕΝΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ: ΑΡΧΕΣ, ΠΑΡΑΔΟΧΕΣ, ΚΡΙΤΗΡΙΑ	3
1.1 Βασικές αρχές	3
1.2 Παραδοχές	3
1.3 Κριτήρια	4
<i>1.3.1 ΚΡΙΤΗΡΙΟ 1) Εξωτερική εμφάνιση του εκπαιδευτικού υλικού (δομικά και τεχνικά χαρακτηριστικά του κειμένου και του περι-κειμένου του).</i>	4
<i>1.3.2 ΚΡΙΤΗΡΙΟ 2) Διδακτική και μεθοδολογική καταλληλότητα του εκπαιδευτικού υλικού</i>	5
<i>1.3.3 ΚΡΙΤΗΡΙΟ 3) Επιστήμη αναφοράς του εκπαιδευτικού υλικού</i>	6
<i>1.3.4 ΚΡΙΤΗΡΙΟ 4) Συμβατότητα του εκπαιδευτικού υλικού με τις σύγχρονες κοινωνικές εξελίξεις</i>	7
<i>1.3.5 ΚΡΙΤΗΡΙΟ 5) Η αντιστοίχιση του εκπαιδευτικού υλικού με τα δομικά στοιχεία του προγράμματος εν γένει</i>	7
2. ΤΡΟΠΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ	9
2.1 Εισαγωγή στο εκπαιδευτικό υλικό	9
2.2 Το κυρίως κείμενο	10
2.3 Ασκήσεις	11
2.4 Σύνοψη	11
3. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	13
3.1 Παραδείγματα αναφορών μέσα στο κείμενο	13
3.2 Κατάλογος βιβλιογραφικών αναφορών και αναφορών στο διαδίκτυο	13
4. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ	14
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι: Υπόδειγμα 1ης σελίδας (εισαγωγής) στο εκπαιδευτικό υλικό	14
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ: Υποδείγματα Ασκήσεων / Πινάκων	16

1. ΤΟ ΓΕΝΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ: ΑΡΧΕΣ, ΠΑΡΑΔΟΧΕΣ, ΚΡΙΤΗΡΙΑ

1.1 Βασικές αρχές

Για την συγγραφή του εκπαιδευτικού υλικού το οποίο θα αξιοποιηθεί από τα ΚΔΒΜ οι συγγραφικές ομάδες θα πρέπει να λάβουν υπόψην τους **τρεις βασικές αρχές** οι οποίες θα διαπνέουν όλο το εκπαιδευτικό υλικό το οποίο θα παραχθεί. Οι αρχές είναι οι εξής:

1. επιστημονική και κοινωνική εγκυρότητα των πληροφοριών που θα εμπεριέχονται στο εκπαιδευτικό υλικό, υπό τη έννοια της μεταφοράς σε αυτό αντιπροσωπευτικού όγκου περιεχομένων μιας επιστημονικής ή γνωστικής περιοχής με ενδιαφέροντα και προσιτό τρόπο, χωρίς αποσιώπηση πιθανών αντιθέσεων και της αντιφατικότητας που χαρακτηρίζει την κοινωνική πραγματικότητα,
2. διαφάνεια της αφετηρίας και των προθέσεων από πλευράς συγγραφέων προς τις ομάδες αναφοράς που πιθανότατα επηρεάζουν την συγγραφή, ούτως ώστε να περιορίζονται οι παρανοήσεις καθώς και οι παραδοχές με πολιτιστική, μειονοτική, ιδεολογική ή εθνική φόρτιση,
3. παιδαγωγική και διδακτική εγκυρότητα ώστε το τελικό προϊόν να συμβαδίζει με το επίπεδο γνωστικής ανάπτυξης και τις γνωστικές ανάγκες των ομάδων αναφοράς, προωθώντας την αυτενέργειά τους, συμβαδίζοντας με τους στόχους του προγράμματος σπουδών το οποίο κατά περίπτωση καταρτίζεται ή πρόκειται να καταρτισθεί, χωρίς φυσικά να στερείται χρηστικότητα, λειτουργικότητα και καλαισθησίας όσον αφορά τα δομικά του χαρακτηριστικά.

1.2 Παραδοχές

Όλο το υλικό το οποίο θα παραχθεί από τις συγγραφικές ομάδες οφείλει επίσης να είναι ενταγμένο στο ευρύτερο πλαίσιο του σε σχέση με τη διδασκαλία και τη γενική και ειδική διδακτική σε ενήλικους στους οποίους θα χρησιμοποιηθεί το υλικό, με την επιστήμη αναφοράς (εφόσον προσδιορίζεται στην ειδική προδιαγραφή), με την κοινωνία και την κοινωνική θεωρία, με το πνεύμα της εποχής και τη φιλοσοφία του πολιτισμού και της εκπαίδευσης ενηλίκων. Θα ήταν επομένως χρήσιμο πέρα από τις τρεις προηγούμενες γενικές βασικές αρχές να ληφθούν υπόψη και οι παρακάτω παραδοχές:

- Η ομάδες αναφοράς ή οι ομάδες ενηλίκων συμμετεχόντων (όπως αυτές προσδιορίζονται στις ειδικές προδιαγραφές συγγραφής υλικού για κάθε αντικείμενο χωριστά) στις οποίες θα απευθύνεται το εκπαιδευτικό υλικό στο κάθε ένα από τα επτά θεματικά πεδία και των αντίστοιχων προγραμμάτων που περιλαμβάνονται σε αυτά, δεν είναι ομοιογενείς, ενώ οι ανάγκες τους διαφοροποιούνται σε μεγάλο βαθμό όχι μόνον σε σχέση με τα ιδιαίτερα πολιτισμικά, γνωστικά και κοινωνικά τους χαρακτηριστικά αλλά και σε σχέση με τον βαθμό εξοικείωσής τους με αντίστοιχα εκπαιδευτικά προγράμματα (π.χ. αθίγγανοι, μετανάστες, φυλακισμένοι, αγρότες),

- Τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα, δηλαδή γνώσεις, δεξιότητες και ικανότητες (προσωπικές και επαγγελματικές) τις οποίες (βάσει των διδακτικών στόχων οι οποίοι προσδιορίζονται για κάθε πρόγραμμα χωριστά) είναι συμβατά με κάποιο από τα επίπεδα 1, 2 ή 3 του Εθνικού Πλαισίου Προσόντων και του αντίστοιχου Ευρωπαϊκού Πλαισίου Προσόντων, και για το λόγο αυτό το υλικό το οποίο θα παραχθεί οφείλει να ανταποκρίνεται στις ειδικές προδιαγραφές που θέτουν τα παραπάνω επίπεδα προσόντων,
- Ο όγκος του εκπαιδευτικού υλικού. Το υπάρχον εκπαιδευτικό υλικό το οποίο έχει παραχθεί για τα ΚΕΕ είναι πολύ και πολύ σημαντικό. Για το λόγο αυτό οφείλει και πρέπει να αξιοποιηθεί με τον καλύτερο δυνατό τρόπο και όπως προσδιορίζεται στις ειδικές προδιαγραφές συγγραφής με γνώμονα τόσο τις ομάδες αναφοράς αλλά και τον προβλεπόμενο αριθμό διδακτικών ωρών (25 ώρες για τα περισσότερα προγράμματα, 50 ώρες για ορισμένα, 125 και 175 ώρες για ένα πρόγραμμα).

1.3 Κριτήρια

Τέλος, οι συγγραφικές ομάδες θα πρέπει να λάβουν υπόψη τους ότι το εκπαιδευτικό υλικό το οποίο θα παράγουν **θα αξιολογηθεί με βάση μία συγκεκριμένη δέσμη πέντε γενικών κριτηρίων** (τα οποία θα επιμεριστούν σε δείκτες). Τα πέντε κριτήρια είναι τα παρακάτω:

1. Η **εξωτερική εμφάνιση** του εκπαιδευτικού υλικού (κυρίως βιβλίου ή εγχειριδίου ή σε κάποιες περιπτώσεις σώματος έντυπων πληροφοριών κλπ. όπως προβλέπεται στις ειδικές προδιαγραφές συγγραφής για κάθε αντικείμενο χωριστά),
2. Η **διδασκτική και μεθοδολογική καταλληλότητα** του εκπαιδευτικού υλικού το οποίο θα απευθύνεται αποκλειστικά σε ενήλικους με ανομοιογενή χαρακτηριστικά και θα μπορεί να αξιοποιηθεί για δια ζώσης διδασκαλία σε τυπικό εκπαιδευτικό περιβάλλον,
3. Η **επιστήμη αναφοράς** του εκπαιδευτικού υλικού (π.χ. φιλολογία, ιστορία, οικονομία, κοινωνιολογία, φυσική περιβάλλοντος, κλπ.),
4. Η συμβατότητα του εκπαιδευτικού υλικού με τις **σύγχρονες κοινωνικές εξελίξεις**¹,
5. Η αντιστοίχιση του εκπαιδευτικού υλικού με τα **δομικά στοιχεία του προγράμματος** εν γένει. Εδώ θα πρέπει να γίνει σαφές ότι το περιεχόμενο θα πρέπει να είναι συνεπές με τους διδακτικούς στόχους οι οποίοι τίθενται και οι οποίοι παραπέμπουν σε συγκεκριμένα μαθησιακά αποτελέσματα (γνώσεις, δεξιότητες, ικανότητες).

Τα παραπάνω κριτήρια περιγράφονται αναλυτικά παρακάτω:

1.3.1 ΚΡΙΤΗΡΙΟ 1) Εξωτερική εμφάνιση του εκπαιδευτικού υλικού (δομικά και τεχνικά χαρακτηριστικά του κειμένου και του περι-κειμένου του).

Με βάση το συγκεκριμένο κριτήριο οι συγγραφικές ομάδες θα πρέπει να δομήσουν το εκπαιδευτικό υλικό (π.χ. βιβλίο) από αισθητική και τεχνική άποψη με τρόπο ώστε

¹ Εδώ τονίζεται η ανάγκη σύνδεσης του εκπαιδευτικού υλικού με το τι συμβαίνει στην κοινωνία σήμερα αλλά και στην πιθανή ανάγκη επικαιροποίησής του στο μέλλον.

να είναι πάντοτε συμβατό με τα χαρακτηριστικά των ενήλικων εκπαιδευομένων στους οποίους απευθύνεται, το αντικείμενο του και τις εξελίξεις στη σύγχρονη τυπογραφία. Συγκεκριμένα θα πρέπει να ληφθούν υπόψη τα παρακάτω:

α) Το **μέγεθος** και ο **όγκος** του βιβλίου: ένα ογκώδες βιβλίο είναι δύσχρηστο και λιγότερο ελκυστικό.

β) Το **εξώφυλλο** από άποψη ποιότητας χαρτιού, δεσίματος, χρώματος και σχεδίου.

γ) Η ύπαρξη και η μορφή των πινάκων, του πίνακα περιεχομένων, ονομάτων, συντηρήσεων, συμβόλων, χρονολογίου, προέλευσης των πηγών και των εικόνων, ευρετηρίου και λεξιλογίου.

δ) Το **περικείμενο**, δηλαδή:

- Η τυπογραφία και η γραφιστική: οι τίτλοι, οι υπότιτλοι, οι υποσημειώσεις, οι παραπομπές, η αρίθμηση των σελίδων, τα περιθώρια, τα κενά διαστήματα, το είδος, το στυλ, το μέγεθος, το χρώμα και τα εφέ της γραμματοσειράς, η ποιότητα του χρώματος, το μήκος και τα διαστήματα των σειρών, τα διαγράμματα, οι πίνακες, τα σχήματα σε σχέση, αφενός, με το ρόλο τους στη δόμηση του περιεχομένου (π.χ. εμφατικός ή διακοσμητικός) και, αφετέρου, με την αναγνωσιμότητα.

- Η εικονογράφηση: ειδικότερα σε αυτή την περίπτωση θα πρέπει να ληφθούν υπόψη οι παρακάτω παράγοντες:

- Η ανταπόκρισή της εικονογράφησης στα χαρακτηριστικά των εκπαιδευομένων (γνωστικά και συναισθηματικά).

- Τα στοιχεία που χαρακτηρίζουν τις εικόνες, δηλαδή η δομή των εικόνων και η σύνθεσή τους, η ύπαρξη ιδιαίτερα σύνθετων εικόνων, το εύληπτο ή δύσληπτο των εικόνων, ο ρόλος του χρώματος και του μεγέθους σε αυτές.

- Η σχέση και η αλληλεπίδραση μεταξύ των εικόνων και του κειμένου που αυτές συνοδεύουν.

ε) Η επαρκής και σαφής **διάκριση των ενοτήτων**.

στ) Η έναρξη κάθε κεφαλαίου σε **νέα σελίδα**.

ζ) Η ποιότητα της **βιβλιοδεσίας** και η ανθεκτικότητά του, δεδομένου ότι τα περισσότερα βιβλία θα χρησιμοποιούνται τακτικά.

1.3.2 ΚΡΙΤΗΡΙΟ 2) Διδακτική και μεθοδολογική καταλληλότητα του εκπαιδευτικού υλικού

Με βάση το συγκεκριμένο κριτήριο οι συγγραφικές ομάδες θα πρέπει να:

α) Διερευνήσουν το **επιστημολογικό παιδαγωγικό ή κοινωνιολογικό παράδειγμα** στο οποίο ερείδεται το εκπαιδευτικό υλικό, τη θεωρία αγωγής που ακολουθείται με βάση το υλικό αυτό, το διδακτικό μοντέλο που υιοθετείται (και το οποίο θα πρέπει να είναι συμβατό με διδασκαλία δια ζώσης).

β) Προσδιορίσουν με σαφήνεια **τον τύπο του βιβλίου**: εάν πρόκειται για διδακτικό βιβλίο, σώμα διαφορετικών κειμένων (ανθολόγιο), βιβλίο εργασίας, εκπαιδευτικό πακέτο.

γ) Μελετήσουν τις **μορφές επικοινωνίας και αλληλεπίδρασης που προωθεί στη διδασκαλία** κατά τη χρήση του, π.χ. εάν προωθεί τη δημιουργία επικοινωνιακών συνθηκών μεταξύ των αποδεκτών του.

δ) Διερευνήσουν τις **μεθοδολογικές λειτουργίες του βιβλίου**, όπως για παράδειγμα την ανταπόκριση των περιεχομένων και του τρόπου παρουσίασής τους στις ανάγκες, στις περιστάσεις και στα ενδιαφέροντα των εκπαιδευομένων, τη δημιουργία, μέσω του βιβλίου, κινήτρων στους εκπαιδευόμενους, τα οποία τους ωθούν σε διερευνητική μάθηση και σε επιπρόσθετη έρευνα των θεμάτων που παρουσιάζει, τη βοήθεια που προσφέρει στους εκπαιδευόμενους, ώστε να αυτενεργήσουν, να δραστηριοποιηθούν εκουσίως σε μια διαδικασία κατάκτησης της γνώσης, να προσεγγίσουν κριτικά τα θέματα που το βιβλίο παρουσιάζει, την παροχή κριτικού γραμματισμού και την καλλιέργεια της κριτικής σκέψης.

στ) Προσαρμόσουν την **παρουσίαση των περιεχομένων του βιβλίου στο αντιληπτικό επίπεδο των εκπαιδευομένων**. Ειδικότερα με βάση το κριτήριο αυτό θα πρέπει να μελετηθεί από τις συγγραφικές ομάδες η δομή της πρότασης, το λεξιλόγιο που χρησιμοποιείται, το στυλ του κειμένου και η ευκολία κατανόησής του, να προβλεφθεί διαβάθμιση των περιεχομένων του βιβλίου με γνώμονα το βαθμό δυσκολίας, ώστε να ανταποκρίνεται σε διαφορετικά μαθησιακά επίπεδα των εκπαιδευομένων (ΑΜΕΑ, αλλοδαποί, φυλακισμένοι, άνεργοι, τσιγγάνοι, κλπ.), προσφέροντας κάποιο βαθμό εξατομικευμένης μάθησης.

1.3.3 ΚΡΙΤΗΡΙΟ 3) Επιστήμη αναφοράς του εκπαιδευτικού υλικού

Αν και το εκπαιδευτικό υλικό το οποίο θα παραχθεί δεν στοχεύει στην επιστημονική κατάρτιση των συμμετεχόντων (δεν πρόκειται δηλαδή για επιστημονικό εγχειρίδιο αλλά για διδακτικό μέσο το οποίο ωστόσο έχει επιστημονικά ερείσματα και οφείλει για το λόγο αυτό να διαθέτει επιστημονική αξιοπιστία και εγκυρότητα), οι συγγραφικές ομάδες θα πρέπει να μεριμνήσουν ώστε το εκπαιδευτικό υλικό που θα δομήσουν να αναλύεται σε σχέση με μία τουλάχιστον επιστήμη αναφοράς (στο μέτρο που αυτή είναι απολύτως διακριτή με βάση και τις επιμέρους προδιαγραφές για τα προγράμματα). Η ανάλυση αυτή μπορεί να αναφέρεται (στο μέτρο ωστόσο που οι συγγραφικές ομάδες το θεωρούν απαραίτητο και σε συνάρτηση πάντοτε με την ομάδα αναφοράς στην οποία θα απευθύνεται το εκπαιδευτικό υλικό):

α) Σε **επιστημολογικά και θεωρητικά ζητήματα**. Στην περίπτωση αυτή οι συγγραφικές ομάδες θα πρέπει να εναρμονίσουν το εκπαιδευτικό υλικό με το επιστημολογικό παράδειγμα της επιστήμης αναφοράς με το οποίο προσεγγίζεται η αλήθεια, άμεσα ή έμμεσα, καθώς και με τη σύγχρονη επιστημονική συζήτηση στο χώρο της σχετικής επιστήμης και των νέων επιστημονικών παραδειγμάτων (καλό θα ήταν να αποφευχθούν αναχρονιστικές πληροφορίες), και –κατά περίπτωση και με βάση την εκάστοτε θεματική ή το αντικείμενο του εκάστοτε προγράμματος ανά θεματική– να παρουσιάσουν τις χαρακτηριστικότερες επιστημονικές αντιθέσεις και ερμηνείες ή εάν επικρατεί η θεωρία της «επιστημονικής συναίνεσης».

β) Σε **ζητήματα επιστημονικής εγκυρότητας** του βιβλίου, όπως τον τρόπο σχηματισμού των εννοιών, (π.χ. επαγωγικά ή παραγωγικά), την αναφορά στις μεθόδους με τις οποίες οι επιστήμονες καταλήγουν στα δεδομένα και τις πληροφορίες που παρουσιάζονται στο βιβλίο, την ύπαρξη τεκμηρίωσης με πιθανές βιβλιογραφικές αναφορές σε επιστημονικά εγχειρίδια, με υποσημειώσεις και παραπομπές, καθώς και ενός ενδεικτικού βιβλιογραφικού καταλόγου.

1.3.4 ΚΡΙΤΗΡΙΟ 4) Συμβατότητα του εκπαιδευτικού υλικού με τις σύγχρονες κοινωνικές εξελίξεις

Εδώ οι συγγραφικές ομάδες θα πρέπει να προσέξουν ώστε:

α) Να είναι **σαφής η προθετικότητα του περιεχομένου του βιβλίου και η ποιότητα των πληροφοριών** που παρουσιάζονται σε αυτό. Θα πρέπει επομένως να διερευνηθεί εάν και κατά πόσο δηλώνεται η αφετηρία και οι προθέσεις του περιεχομένου του βιβλίου σε εισαγωγικό σημείωμα (ή στο βιβλίο του εκπαιδευτή εάν προβλέπεται από τις ειδικές προδιαγραφές), εάν από την πληθώρα των επιστημονικών πληροφοριών/γνώσεων επιλέγονται και περιέχονται στο βιβλίο οι βασικότερες και απαραίτητες, οι «πυρηνικές» γνώσεις, (αναπλαισιωμένες σε γνώση, μόνον οι βασικές, κ.λπ), και εάν παρουσιάζονται οι διαφορετικές απόψεις, προσεγγίσεις και ερμηνείες αναφορικά με τις γνώσεις που περιέχονται σε αυτό.

β) Το βιβλίο να **αναλύεται σε σχέση με τη σύγχρονη κοινωνία στην οποία λειτουργεί**, καθώς και στο κατά πόσο εξετάζονται, αναλύονται ή θίγονται συγκεκριμένα κοινωνικά ζητήματα, όπως για παράδειγμα η καταγραφή των κοινωνικών αντιθέσεων και των διαφορετικών προσεγγίσεων, αναφορικά με τα θέματα που πραγματεύεται το βιβλίο από επιμέρους κοινωνικές ομάδες (όπου αυτό προβλέπεται), η αποφυγή αρνητικών αξιολογικών κρίσεων για θέματα που προσεγγίζονται διαφορετικά από επιμέρους κοινωνικές ομάδες (του δογματικού λόγου, της πολιτικο-ιδεολογικής χειραγώγησης, των εθνικιστικών ή των κρατικών ιδεολογικών μηνυμάτων κ.λπ), η παρουσίαση των σύγχρονων κοινωνικών εξελίξεων, η εξοικείωση των εκπαιδευομένων με την κοινωνική πραγματικότητα και τις κοινωνικές αξίες, η πολυπολιτισμικότητα του περιεχομένου του, η αναφορά στον πολιτισμό των επιμέρους κοινωνικών ομάδων (ΑΜΕΑ, αλλοδαπών κλπ.) και η παρουσίαση του σύγχρονου πολυπολιτισμικού κοινωνικού πλαισίου, στο οποίο ζουν οι εκπαιδευόμενοι, η απουσία προκαταλήψεων, στερεοτύπων, εικόνων εχθρού κλπ. κατά την παρουσίαση άλλων φυλών, κρατών, εθνών, κοινωνικών ομάδων και γενικότερα του 'άλλου' και της διαφορετικότητας και η παροχή εκπαίδευσης στην ανεκτικότητα, στην κατανόηση των λαών, στη διεθνή αλληλεγγύη και στην ανοιχτότητα στον κόσμο, η προώθηση των οικουμενικών αξιών και η παρουσίαση των σύγχρονων παγκόσμιων προβλημάτων (όταν και όπου αυτό είναι συμβατό), όπως η ειρήνη, ο πολιτισμός, η κοινωνική δικαιοσύνη, η ισότητα των φύλων, ο αφοπλισμός, ο υποσιτισμός, η οικολογία, ο ρατσισμός κ.λπ, και τέλος η δραστηριοποίηση των ενήλικων εκπαιδευομένων στην ανάληψη ευθύνης για το κοινωνικό γίγνεσθαι, τοπικό, εθνικό και παγκόσμιο.

1.3.5 ΚΡΙΤΗΡΙΟ 5) Η αντιστοιχία του εκπαιδευτικού υλικού με τα δομικά στοιχεία του προγράμματος εν γένει

Με βάση το συγκεκριμένο κριτήριο οι συγγραφικές ομάδες θα πρέπει να:

α) Εξετάσουν τη **συμφωνία του εκπαιδευτικού υλικού** (βιβλίου, εγχειριδίου, εκπαιδευτικού πακέτου, κ.λπ) **με τις επίσημες κατευθυντήριες αρχές** (εφόσον καθορίζονται από τον φορέα συντονισμού του έργου) και τα αντίστοιχα προγράμματα σπουδών. Έτσι για παράδειγμα, στην περίπτωση ενός προγράμματος περιεχομένων διερευνάται η αντιστοιχία του καταλόγου των περιεχομένων που

προτείνεται σε αυτό με τα αντίστοιχα περιεχόμενα του βιβλίου και καταγράφονται τα περιεχόμενα που παραλείπονται στο βιβλίο ή παρατίθενται σε αυτό, ενώ δεν προβλέπονται στο πρόγραμμα. Σε ένα πρόγραμμα σκοπών και στόχων, από την άλλη, μελετάται η αντιστοιχία των περιεχομένων του βιβλίου προς τους διδακτικούς στόχους του προγράμματος. Παράλληλα, οι συγγραφικές ομάδες θα πρέπει να ελέγξουν (όσο αυτό είναι εφικτό) εάν υπάρχει αντιστοιχία μεταξύ προγράμματος σπουδών και εκπαιδευτικού υλικού στον τομέα των περιεχομένων μάθησης, της μεθόδευση της διδασκαλίας και του ελέγχου επίτευξης των στόχων.

β) Μεριμνήσουν για τη **διδασκτική διαχείριση του εκπαιδευτικού υλικού** με βάση τη θεωρία των προγραμμάτων σπουδών για ενηλίκους, τα διδακτικά μοντέλα εκπαίδευσης ενηλίκων και τη σύγχρονη σχετική έρευνα στο χώρο της διδακτικής μεθοδολογίας σε ενηλίκους στην περίπτωση. Για παράδειγμα, θα πρέπει να λάβουν υπόψη τους εάν το εκπαιδευτικό υλικό καλύπτει ισομερώς το γνωστικό, το μεταγνωστικό, το συναισθηματικό, τον ψυχοκινητικό, τον κοινωνικό και αξιακό τομέα, εάν είναι γραμμική η παροχή πληροφοριών κατά το πρότυπο των ακαδημαϊκών βιβλίων, το οποίο χρησιμοποιεί την παραγωγική μέθοδο, εάν συνιστά μια συνεχή αφήγηση και προτρέπει, έμμεσα, τον εκπαιδευτή ενηλίκων στη χρήση της μετωπικής διδασκαλίας, εάν πρόκειται για εργαστηριακό βιβλίο, το οποίο προτείνει τη διαφοροποίηση της εκπαιδευτικής διαδικασίας (π.χ. προτρέπει τις ομάδες αποδοχής στην ομαδική διδασκαλία συγκρότηση ομάδων, στη διερευνητική και συνεργατική μάθηση κ.λπ.), χρησιμοποιώντας την επαγωγική μέθοδο ή τη μέθοδο του προβληματισμού, εάν προτρέπει τους αποδέκτες στην αναζήτηση και χρήση κατά τη διδακτική διαδικασία επιπρόσθετου έντυπου και ψηφιακού υλικού και μέσω διδασκαλίας, εάν συμβάλλει στην κατανόηση της διεπιστημονικότητας με παραπομπές σε άλλα βιβλία, στη βιβλιοθήκη του χώρου στον οποίο υλοποιείται το εκπαιδευτικό πρόγραμμα ή της τοπικής κοινότητας, σε έντυπο και ψηφιακό εκπαιδευτικό υλικό, καθώς και σε επιστημονικά συγγράμματα, και τέλος εάν προβλέπει, μετά την ολοκλήρωση κάποιων «θεματικών ενοτήτων» (εφόσον για παράδειγμα παρουσιάζονται στο εκπαιδευτικό υλικό), συζήτηση στην ολομέλεια, προκειμένου να προσδιορίσουν, ανάλογα με τα ενδιαφέροντά τους, ένα σχετικό θέμα το οποίο θα προσεγγίσουν διαθεματικά.

γ) Προβλέψουν την **εμπέδωση και την ήπιας μορφής αξιολόγηση** ενσωματώνοντας στο εκπαιδευτικό υλικό ασκήσεις επανάληψης και ασκήσεις εμπέδωσης, αναλόγως με το πρόγραμμα κάποια άσκηση πάνω στη θεωρία ώστε να ελεγχθεί η επιτυχία της μάθησης, καθώς και ερωτήσεις για την αξιολόγηση του βαθμού πρόσκτησης των σχετικών γνώσεων, δεξιοτήτων και στάσεων από τους εκπαιδευόμενους σε συνοδευτικό φύλλο αξιολόγησης.

2. ΤΡΟΠΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ

Οι συγγραφικές ομάδες θα πρέπει να προσέξουν ώστε το κάθε κεφάλαιο του εκπαιδευτικού υλικού το οποίο θα δομήσουν να χωρίζεται σε υποκεφάλαια και κάθε υποκεφάλαιο σε εδάφια (π.χ. Κεφάλαιο 1, Υποκεφάλαιο 1.1, Εδάφιο 1.1.1). Περαιτέρω διάκριση δεν προβλέπεται. Επιπλέον θα πρέπει να λάβουν υπόψη τους και τις παρακάτω τεχνικές προδιαγραφές:

- Η διαμόρφωση των περιθωρίων της σελίδας θα πρέπει να είναι 2,5 εκ. πάνω και κάτω, και 3 εκ. αριστερά και δεξιά.
- Το κείμενο θα γράφεται σε γραμματοσειρά LuzSans-Book, μεγέθους 12 στιγμών, σε μονό διάστιχο, πλήρη στοίχιση, χωρίς εσοχή στην αρχή της παραγράφου.
- Ο τίτλος του κεφαλαίου θα γράφεται σε γραμματοσειρά LuzSans-Book, μεγέθους 14 στιγμών με έντονη γραφή.
- Ο τίτλος της υποκεφαλαίου θα γράφεται σε γραμματοσειρά LuzSans-Book, μεγέθους 12 στιγμών με έντονη γραφή.
- Ο τίτλος του εδαφίου θα γράφεται σε γραμματοσειρά LuzSans-Book, μεγέθους 12 στιγμών με έντονη και πλάγια γραφή.
- Ο τίτλος κεφαλαίου, υποκεφαλαίου ή εδαφίου και το κείμενο που ακολουθεί θα χωρίζονται μεταξύ τους από μια κενή σειρά.
- Η απόσταση από το τέλος του κειμένου έως τον τίτλο (υποκεφαλαίου ή εδαφίου) θα είναι δύο κενές σειρές.
- Οι παράγραφοι θα χωρίζονται μεταξύ τους με μια κενή σειρά.
- Οι σελίδες θα είναι αριθμημένες.
- Προτάσεις κειμένου σε κουκίδες (bullet points) ή αρίθμηση ξεκινούν με κεφαλαίο γράμμα και κλείνουν με τελεία ή ξεκινούν με πεζό γράμμα και καταλήγουν σε κόμμα.
- Η χρήση πολλών και δυσνόητων τεχνικών όρων καθώς και ξενόγλωσσων όρων και λέξεων θα πρέπει όσο το δυνατό να αποφεύγεται εντός του εκπαιδευτικού υλικού (πλην φυσικά του εκπαιδευτικού υλικού που θα ετοιμαστεί για την εκμάθηση ξένων γλωσσών).
- Ο όγκος του εκπαιδευτικού υλικού κατά περίπτωση για κάθε αντικείμενο δεν θα πρέπει να ξεπερνά τις 80 σελίδες βάσει και της χρονικής διάρκειας του προγράμματος.
- Το κάθε κεφάλαιο θα έχει έκταση 10-15 σελίδες περίπου.

2.1 Εισαγωγή στο εκπαιδευτικό υλικό

Στο εισαγωγικό κείμενο για το εκπαιδευτικό υλικό κάθε αντικείμενου χωριστά θα πρέπει να αποτυπώνονται με συντομία και σαφήνεια ο σκοπός του (εκπαιδευτικού υλικού), τα προσδοκώμενα αποτελέσματα (με βάση τις ειδικές προδιαγραφές) και οι βασικές έννοιες-κλειδιά. Με βάση τα παραπάνω ο εκπαιδευτής κατά περίπτωση θα μπορεί να θέτει ερωτήσεις για προβληματισμό και συζήτηση μέσα στην αίθουσα διδασκαλίας. Το εισαγωγικό κείμενο στο σύνολό του δεν χρειάζεται να υπερβαίνει τις δύο σελίδες. Ο σκοπός θα αποτελεί μια γενική αναφορά 7-8 σειρών για τον προσανατολισμό του προγράμματος και τις προθέσεις του εκπαιδευτικού υλικού. Τα προσδοκώμενα αποτελέσματα (όπως προβλέπονται από την ειδική

προδιαγραφή για το κάθε αντικείμενο χωριστά) θα παρατίθενται σε κουκίδες και θα αποτελούν μια σαφή και πλήρως κατανοητή περιγραφή αυτών που ο εκπαιδευόμενος θα είναι ικανός να κάνει (ή να κάνει καλύτερα), όταν θα έχει ολοκληρώσει το πρόγραμμα. Ενδείκνυται να προηγείται μια φράση που θα επισημαίνει ότι με την ολοκλήρωση του προγράμματος οι εκπαιδευόμενοι θα είναι σε θέση να πραγματοποιούν καθεμία από τις περιπτώσεις που αναφέρονται στα προσδοκώμενα αποτελέσματα. Οι έννοιες-κλειδιά μπορεί να είναι 8-10 για κάθε αντικείμενο και θα παρουσιάζονται με κουκίδες με σκοπό την εύκολη ανάγνωση και επισήμανσή τους από τους εκπαιδευόμενους. Πρόκειται για συγκεκριμένες λέξεις ή όρους που θα συναντήσουν οι εκπαιδευόμενοι κατά τη διάρκεια του προγράμματος και της μελέτης του εκπαιδευτικού υλικού και έχουν ιδιαίτερη βαρύτητα από εννοιολογική σκοπιά, συγκροτώντας κατά κάποιον τρόπο τον εννοιολογικό χάρτη του περιεχομένου. Συνήθως, πρόκειται για έννοιες που αναλύονται επαρκώς κατά τη διάρκεια του προγράμματος και αναφέρονται στην εισαγωγή για να προσελκύσουν το ενδιαφέρον και την προσοχή των εκπαιδευομένων.

2.2 Το κυρίως κείμενο

Όπως ήδη έχει ειπωθεί προηγουμένως οι συμμετέχοντες σε ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα των ΚΔΒΜ δεν έχουν το ίδιο επίπεδο γνώσεων και ικανοτήτων, ενώ είναι σίγουρο ότι έχουν διαφορετικές εμπειρίες και προσλαμβάνουσες. Παράλληλα, οι προσδοκίες που έχουν από τη συμμετοχή τους σε ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα, αλλά και οι ίδιες οι εκπαιδευτικές τους ανάγκες είναι παράμετροι που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά το στάδιο της διαμόρφωσης εκπαιδευτικών υλικών. Το κυρίως κείμενο (κεφάλαια, υποκεφάλαια, εδάφια) μπορεί να τεκμηριώνεται και να εμπλουτίζεται με βάση συγκεκριμένες πηγές και οδηγίες, υποσημειώσεις, παραπομπές ή παραδείγματα, καθώς και πίνακες, εικόνες ή σχήματα τα οποία θα έχουν επεξηγηματικό ρόλο. Τα στοιχεία αυτά αποτελούν γενικές τεχνικές προδιαγραφές συγγραφής του βασικού σώματος του κυρίως κειμένου του εκπαιδευτικού υλικού και χρησιμοποιούνται με στόχο να συμβάλουν στην πρόκληση του ενδιαφέροντος των εκπαιδευομένων και στην εξοικείωσή τους με το κείμενο:

Οι πηγές μπορεί να είναι βιβλιογραφικές αναφορές, οδηγίες για περαιτέρω μελέτη ή για ανεύρεση συμπληρωματικών στοιχείων, καθώς και οδηγίες για μελέτη 'παράλληλων' ή αντίστοιχων κειμένων. Οι πληροφορίες αυτές, πλην των βιβλιογραφικών αναφορών για τις οποίες γίνεται λόγος πιο κάτω, είναι καλό να περικλείονται σε πλαίσιο κειμένου, ώστε να είναι εύκολα αναγνωρίσιμες από τους εκπαιδευόμενους (βλ. και υποδείγματα στο σχετικό Παράρτημα).

Οι επεξηγήσεις αφορούν σε κάθε είδους αναφορές, υποσημειώσεις, παραπομπές, ορισμοί, αναλύσεις εννοιών, γλωσσάρια, καθώς και παραδείγματα ή μελέτες περίπτωσης. Επίσης, στην κατηγορία αυτή ανήκουν οι εικαστικές παρεμβάσεις που αναδεικνύουν βασικά σημεία του κειμένου και γενικά το καθιστούν περισσότερο εύληπτο (πίνακες, διαγράμματα, σχέδια, εικόνες, φωτογραφίες, καθώς και τυπογραφικές παρεμβάσεις, όπως είναι το είδος των γραμμάτων, οι γραμματοσειρές, οι υπογραμμίσεις, τα πλαίσια κ.ο.κ.). Γενικά, κάθε είδος τέτοιων

στοιχείων είναι σημαντικό να αριθμείται ανά κατηγορία με βάση το κεφάλαιο στο οποία εντάσσονται και αύξοντα αριθμό (π.χ. Πίνακας 3.4, αν πρόκειται για το τρίτο κεφάλαιο και τον τέταρτο κατά σειρά πίνακα μέσα στο κείμενο) και να συνοδεύεται από επεξηγηματική πρόταση (λεζάντα), η οποία θα γράφεται σε γραμματοσειρά LuzSans-Book, μεγέθους 10 στιγμών με πλάγια γραφή. Πίνακες, διαγράμματα, εικόνες και άλλα παρόμοια στοιχεία καλό είναι να μην υπερβαίνουν σε έκταση τη μισή σελίδα και σίγουρα όχι μία ολόκληρη (βλ. υποδείγματα στο σχετικό Παράρτημα).

2.3 Ασκήσεις

Οι ασκήσεις αποτελούν ένα από τα πιο σημαντικά χαρακτηριστικά του εκπαιδευτικού υλικού. Στόχο έχουν να ενεργοποιούν τους εκπαιδευόμενους, ώστε να εμβαθύνουν τον προβληματισμό τους αναφορικά με τα μελετώμενα, να συγκροτούν πληρέστερα τις σκέψεις τους, να διαμορφώνουν κριτικά επιχειρήματα, να εμπεδώνουν αλλά και να εφαρμόζουν όσα έμαθαν, καθώς και να αυτοαξιολογούν την πορεία της μελέτης τους. Οι ασκήσεις μπορούν διατρέχουν συνεπώς όλο το κείμενο και μπορεί να εκπονούνται:

- Στην αρχή του κάθε κεφαλαίου, με στόχο να φέρουν στην επιφάνεια τις υπάρχουσες γνώσεις, δεξιότητες, εμπειρίες, ανάγκες και προσδοκίες των εκπαιδευομένων.
- Στο τέλος του κάθε κεφαλαίου, προκειμένου οι εκπαιδευόμενοι να ελέγξουν τις γνώσεις και δεξιότητες που απέκτησαν κατά τη διάρκεια του προγράμματος.
- Στο τέλος του βιβλίου, προκειμένου οι εκπαιδευόμενοι να ελέγξουν συνολικά τις γνώσεις και δεξιότητες που απέκτησαν και να αξιολογήσουν τις δυνατότητες και τις αδυναμίες τους, τις (νέες) ανάγκες και προσδοκίες τους.

Οι απαντήσεις των ασκήσεων (εφόσον προβλέπεται από τις ειδικές προδιαγραφές) θα βρίσκονται σε ειδικό παράρτημα στο τέλος του βιβλίου, ώστε να δίνεται η δυνατότητα στους εκπαιδευόμενους να μην βρίσκουν έτοιμη τη 'λύση' εξ αρχής. Αν πρόκειται για ασκήσεις που επιδέχονται μια και μόνο απάντηση, τότε πρέπει αυτή η απάντηση να είναι σαφής και να εξηγείται ο λόγος της επιλογής της, ενώ αν επιδέχονται περισσότερες της μιας απαντήσεις, τότε ο συγγραφέας μπορεί είτε να δώσει 2-3 ενδεικτικές απαντήσεις, είτε να διατυπώσει τη δική του γνώμη, διευκρινίζοντας ότι μπορεί να υπάρχουν και άλλες έγκυρες απαντήσεις ή, τέλος, να θέσει κριτικά ερωτήματα που σχετίζονται με τον προβληματισμό που αναπτύσσεται. Ακόμα, είναι ιδιαίτερα σημαντικό οι απαντήσεις (όταν αυτές προβλέπονται) να:

- περιέχουν στοιχεία ανατροφοδότησης, όπου χρειάζεται,
- περιέχουν στοιχεία που βοηθούν τους εκπαιδευόμενους να αξιολογήσουν οι ίδιοι την πρόοδό τους,
- συνδέονται όσο είναι δυνατόν με τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα.

2.4 Σύνοψη

Η σύνοψη αποτελεί το τελευταίο τμήμα του κάθε κεφαλαίου και λειτουργεί ως μια βασική περίληψη των κυριότερων σημείων που αναπτύχθηκαν σε αυτό. Τα σημεία αυτά παρατίθενται σε κουκίδες, ενώ συνηθίζεται να προηγείται μια φράση που

επεξηγεί ότι με την ολοκλήρωση του κεφαλαίου οι εκπαιδευόμενοι έμαθαν τα παρακάτω.

3. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Πρέπει να τονιστεί ότι οι βιβλιογραφικές αναφορές οι οποίες θα παρατίθενται στο τέλος του εκπαιδευτικού υλικού θα πρέπει να είναι περιορισμένες σε αριθμό και κατά περίπτωση να μην ξεπερνούν σε αριθμό τις 10 (τις πιο σημαντικές ή τις περισσότερο προσβάσιμες), να έχουν άμεση σχέση με όσα παρουσιάζονται στο κείμενο (κεφάλαια, υποκεφάλαια, κ.λπ), και να ακολουθούν μια ενιαία μορφή. Προτείνεται η σύνταξη των αναφορών να είναι διαιρεμένη σε ελληνόγλωσση και ξενόγλωσση (όπου αυτό είναι απαραίτητο για την χρήση ξενόγλωσσης βιβλιογραφίας) και σύμφωνα με το σύστημα APA (http://www.lc.unsw.edu.au/onlib/ref_apa.html). Οι βασικότερες αρχές του συστήματος APA είναι οι εξής:

3.1 Παραδείγματα αναφορών μέσα στο κείμενο

- Για απευθείας ή άμεση αναφορά: Οι Παπαδημητρίου & Μανάβη (1989: 64) σημειώνουν ότι ο τρόπος οργάνωσης οικοτουριστικών υποδομών εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την προσβασιμότητα.
  - Εναλλακτική #1: Σύμφωνα με τους Παπαδημητρίου & Μανάβη (1989) ο τρόπος οργάνωσης οικοτουριστικών υποδομών εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την προσβασιμότητα (σελ. 64).
  - Εναλλακτική #2: «Ο τρόπος οργάνωσης οικοτουριστικών υποδομών εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την προσβασιμότητα» (Παπαδημητρίου & Μανάβη, 1989, σελ. 64).
- Για έμμεση αναφορά ή παράφραση (Παπαδημητρίου & Μανάβη, 1989).

3.2 Κατάλογος βιβλιογραφικών αναφορών και αναφορών στο διαδίκτυο

- Αναφορά σε κείμενο δημοσιευμένο σε συλλογικό τόμο:
Παπαδημητρίου, Α. Μανάβη, Σ. (1989). Οργάνωση οικοτουριστικών υποδομών, στο Γ. Καταφίλης (επιμέλεια), *Αρχές οργάνωσης και διαχείρισης αγροτουριστικών υποδομών*. Αθήνα, Εκδόσεις Εύληπτον.
- Αναφορά σε βιβλίο:
Καταφίλης, Γ. (1989), *Αρχές οργάνωσης και διαχείρισης αγροτουριστικών υποδομών*. Αθήνα, Εκδόσεις Εύληπτον.
- Αναφορά σε άρθρο:
Παπαδημητρίου, Α. (2001). Διαχείριση οικοτουριστικών υποδομών. *Αγροτουριστική Ανάπτυξη*, 2(1), 103-111.
- Αναφορά σε ιστοσελίδα:
Μανάβη, Σ. (1994). Διαχείριση αγρο-τουριστικών υποδομών. στο <http://www.agrotourism.gr/info2>.

4. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

Οι πληροφορίες οι οποίες προλαμβάνονται στα παρακάτω παραρτήματα είναι ενδεικτικές και έχουν ως στόχο να βοηθήσουν τις συγγραφικές ομάδες στη δόμηση του εκπαιδευτικού υλικού.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι

Υπόδειγμα 1ης σελίδας (εισαγωγής) στο εκπαιδευτικό υλικό

Η πρώτη σελίδα στην εισαγωγή του εκπαιδευτικού υλικού είναι ιδιαίτερα σημαντική, γιατί παρουσιάζει με συνοπτικό τρόπο τη δομή, αλλά και τα βασικά στοιχεία που θα αναλυθούν και αποτελεί ταυτόχρονα ένα οδηγό και για τους εκπαιδευμένους. Ένα τέτοιο υπόδειγμα για ενδεικτικό θέμα παρουσιάζεται παρακάτω.

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΣΤΟΝ ΧΩΡΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Σκοπός

Ο βασικός σκοπός του εκπαιδευτικού υλικού για το πρόγραμμα αυτό είναι να καταστήσει σαφείς στους εκπαιδευόμενους τους διαφορετικούς τρόπους και τα διαφορετικά επίπεδα που μπορεί να λάβει η διαδικασία της επικοινωνίας στο εργασιακό τους περιβάλλον και να τους εφοδιάσει με τις γνώσεις και τις δεξιότητες, με τις οποίες θα μπορούν να καταστήσουν την επικοινωνία τους περισσότερο αποτελεσματική.

Προσδοκώμενα αποτελέσματα

Ολοκληρώνοντας το πρόγραμμα και με τη βοήθεια του συγκεκριμένου υλικού, οι εκπαιδευόμενοι θα μπορούν να:

- περιγράφουν τη σημασία και τη διαδικασία της επικοινωνίας,
- διακρίνουν διαφορετικές μορφές επικοινωνίας,
- επιλέγουν το είδος της επικοινωνίας ανάλογα με τη σημασία του μηνύματος,
- αποφεύγουν τις παρανοήσεις κατά την επικοινωνιακή διαδικασία.

Έννοιες Κλειδιά

- Μορφές γραπτής επικοινωνίας	- Λεκτική-μη λεκτική επικοινωνία
- Πομπός και δέκτης	- Μετάδοση μηνύματος
- Κωδικοποίηση - αποκωδικοποίηση	- Ανατροφοδότηση

Παρατηρήσεις

Το συγκεκριμένο πρόγραμμα ασχολείται με την προσέγγιση της έννοιας της επικοινωνίας στους σύγχρονους οργανισμούς. Η επικοινωνία σήμερα θεωρείται ένας από τους βασικούς παράγοντες επιτυχίας στη διοίκηση των επιχειρήσεων και

δεν είναι τυχαίο ότι όλα τα σύγχρονα βιβλία του Management αφιερώνουν ένα πολύ μεγάλο μέρος τους στο θέμα αυτό.

Το εκπαιδευτικό υλικό του προγράμματος χωρίζεται σε τρία κεφάλαια. Στο πρώτο γίνεται μια εισαγωγή στην έννοια της Επικοινωνίας και στη σημασία της στη διοίκηση των επιχειρήσεων. Στο δεύτερο εξετάζονται οι διάφορες μορφές επικοινωνίας, οι οποίες μπορεί να λαμβάνουν χώρα στο εργασιακό περιβάλλον. Το τρίτο κεφάλαιο τέλος εστιάζει στα σημεία, τα οποία καθιστούν μια διαδικασία επικοινωνίας επιτυχημένη και αποτελεσματική ή όχι.

Η κατανόηση του εκπαιδευτικού υλικού στο συγκεκριμένο πρόγραμμα δεν προϋποθέτει προηγούμενες γνώσεις σχετικά με το θέμα της Επικοινωνίας, ωστόσο θα είναι ιδιαίτερα χρήσιμο για τους εκπαιδευόμενους να εξοικειωθούν με μερικές βασικές έννοιες, όπως αυτές θα αναλύονται σταδιακά από τον εκπαιδευτή με τη χρήση του παρόντος υλικού. Επίσης, είναι σημαντικό να αξιοποιηθούν σχετικές εμπειρίες των εκπαιδευομένων κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας. Για αυτόν τον λόγο δίνεται ιδιαίτερη έμφαση και στην εφαρμογή των προτεινόμενων ασκήσεων για κάθε κεφάλαιο χωριστά.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ

Υποδείγματα Ασκήσεων & Πινάκων

Ασκήσεις, δραστηριότητες, και άλλα στοιχεία, όπως πίνακες, περιγράμματα, φωτογραφίες κ.ά., που διατρέχουν ένα εκπαιδευτικό υλικό, είναι σημαντικό να παρουσιάζονται με διακριτό και συνάμα εύκολο στην ανάγνωση τρόπο. Υποδείγματα παρουσίασης τέτοιων στοιχείων παρουσιάζονται παρακάτω.

Άσκηση 4 / Κεφάλαιο 2

Θα θυμάστε όλοι το ατύχημα του διαστημικού λεωφορείου ‘Challenger’ στις 28 Ιανουαρίου του 1986. Πρόκειται για ένα από τα τραγικότερα συμβάντα στην ιστορία της NASA και ένα από τα χαρακτηριστικότερα παραδείγματα αναποτελεσματικής επικοινωνίας σε έναν οργανισμό.

Διαβάστε προσεκτικά το κείμενο και προσπαθήστε:

- α. Να αναγνωρίσετε τις περιπτώσεις αποτυχημένης επικοινωνίας.
- β. Να εντοπίσετε τα αίτια αυτών των περιπτώσεων.

Γράψτε μια απάντηση των 200 λέξεων και στη συνέχεια διαβάστε και τη δική μας προσέγγιση στο παράρτημα των απαντήσεων στο τέλος του βιβλίου.

Προέλευση του προβλήματος	Τύπος προβλήματος
Πομπός	Φιλτράρισμα εξερχόμενης πληροφορίας
Κωδικοποίηση & αποκωδικοποίηση	Έλλειψη κοινής εμπειρίας Σημασιολογία, αργκό, διάλεκτοι
Δέκτης	Επιλεκτική προσοχή στο μήνυμα Αξιολογικές κρίσεις Έλλειψη πηγής αξιοπιστίας ‘Υπερφόρτωση’ πληροφοριών
Επιχειρησιακοί / οργανωσιακοί παράγοντες	‘Θόρυβος’ Διαφορές κατάστασης Χρονικοί περιορισμοί ‘Υπερφόρτωση’ πληροφοριών Δομή επικοινωνίας

Πίνακας 3.1: Προβλήματα κατά τη διαδικασία της επικοινωνίας